

Lustans professor

Arne Häggqvist gjorde sig tidigt bemärkt som översättare och intruduktör av modernistisk konst och litteratur. I takt med att hans egensinne och excentriska livföring tog överhanden, marginaliserades han dock i det svenska kulturlivet.

Av Johan Lundberg

Johan Lundberg är docent i litteraturvetenskap och chefredaktör för Axess. Hans senaste bok är *Under omprövning. En antologi om konst, kanon och kvalitet* (2011).

Alla bibliografier kan väl i någon mening läsas som biografier. Men få bibliografier tecknar en livskurva med samma pregnans som Arne Häggqvists. Ett urval – måhända tendentiöst, men knappast mer tendentiöst än vad varje urval tenderar att bli – skulle kunna se ut så här:

Prosaberättelsens komposition (1935), *Ferlin, ungdomsåren* (1942), *Hjalmar Bergmanstudier* (1943), *Unga noveller* (1945), *Obehagliga författare* (1953), *Blandat sällskap* (1954), *Fyrtiotalisterna* (1954), *Med moped mot Medelhavet* (1961), *Urett censurerat reselexikon* (1961), *Stockholm à la carte* (1962), *Kvickhetens ord* (1964), *Svartahavsriveran* (1964), *Eroticon* (1965), *Olé, olé, en liten bok om tjurfäktning* (1966), *Uppriktigt sagt om kvinnan* (1966), *Konsten att bli förförd – en praktisk handbok för män* (1967), *ABC för konstköpare* (1967), *Mexico, överblick och resetips* (1968), *Paris* (1969), *Libanon* (1969), *Italienskt restaurantlexikon* (1971), *Larsons System Lexikon I-III* (1971), *Roland Kempe* (1972), *Sagt om kvinna och kärleken* (1973), *Mallorca ABC* (1974), *Konst och konstköp* (1975), *Kravatten som lust och last* (1978), *Största cocktailboken* (1982), *Nästan hela sanningen* (1984).

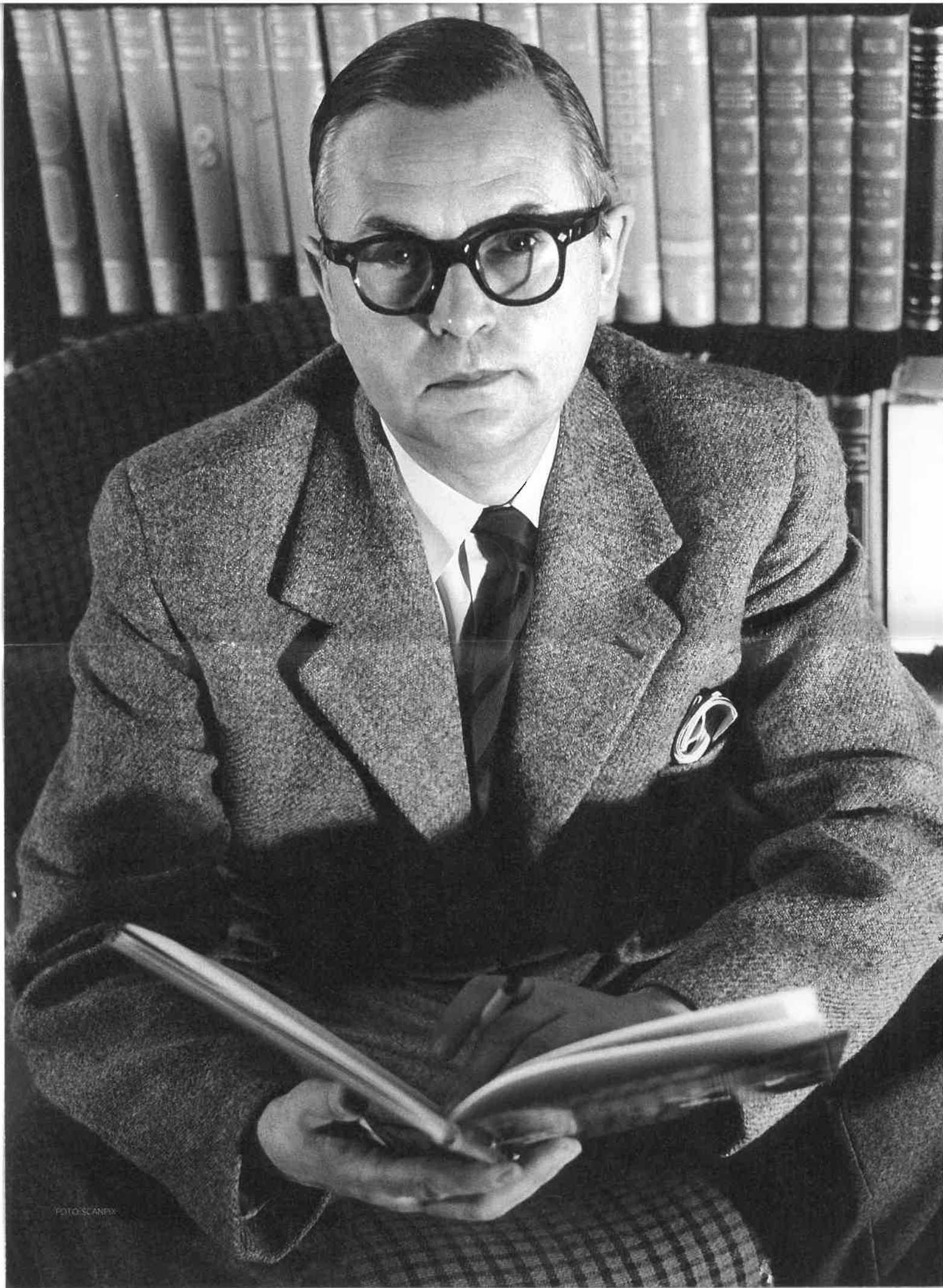
Studerar man Arne Häggqvists bibliografi, framträder bilden av en utveckling i riktning mot en allt högre grad av ytlighet. Biblioteken tycks ge vika för restauranger. Studiet av litterära klassiker och bildkonst förefaller ersättas av ett alltmer systematiskt intresse för kvinnor, drinkar, klädmoden och resor. Intresset för filosofi och litteratur komprimeras i ett slags intellektuella reseguider med spirituella citat.

Arne Häggqvists utveckling kan i den bemärkelsen synas karaktäristisk för det svenska 1900-talet. Högkultur går under till förmån för populärkultur. Det seriösa lämnar plats för det efemära. Bildkonsten slår följe med kommersialism och trendkänslighet. Och Sverige öppnas som nation upp mot omvärlden – på ett i flera avseenden godtroget sätt.

Född 1911 i den lilla orten Hagge utanför Smedjebacken i södra Dalarna visade Arne Häggqvist tidigt prov på studiebegåvning och hamnade, föga förvånande, efter studentexamen vid Västerås högre läroverk, i Uppsala. Där läste han franska och litteraturhistoria. Efterhand kom han att fastna för nordiska språk och för den specialgren som då – på 1930-talet – tycktes ha framtiden för sig: stilstudiet. Den som ledde stilforskningen var vid denna tid Nils Svanberg. Han var bror till den legendariske litteraturprofessorn Victor Svanberg, men mer liberalt, konservativt sinnad och med en mer känslös sida än den debattglade och vänsterradikale brodern, vilket bland annat tog sig uttryck i ett antal finstämda diktsamlingar. När Svanberg hastigt avled 1939, inte fyrtio fyllda, kände Häggqvist antagligen att han hade satsat på fel häst. Han lämnade Uppsala och forskarkarriären och flyttade till Stockholm – där han med en till besatthet gränsande målmedvetet satsade på att ta sig upp på den litterära parnassen.

De avbrutna doktorandstudierna hindrade nu inte Häggqvist från att från 1940-talet och framåt emellanåt titulera sig doktor. Därtill tycks han ha gjort sig bemärkt i Stockholms litterära kretsar som just stilforskare, vilket naturligtvis inte var helt gripet ur luften. Han fortsatte att efter Svanbergs frånfalle vara redaktör för den skriftserie som gavs ut av Samfundet för stilforskning, där en del sedermera kända namn publicerade sina första akademiska specimina. Peter Hallberg, med tiden professor i Göteborg, ger 1941 där ut sina *Studier i Harry Martinsons språk*, av vilka betydande partier flera decennier senare skulle inkorporeras i det magistrala verket *Diktens bildspråk. Teori, metodik, historik* (1982). Och Gunnar Helén, som fullföljde sina stilstudier med en doktorsavhandling om Birger Sjöbergs *Kriser och kransar*, skulle nå större berömmelse som ledare för Folkpartiet mellan 1969 och 1975. Helén gav i skriftserien ut en studie om Olle Hedberg, alltmedan Häggqvist själv 1943 i samma serie publicerade sin licentiatuppsats om Hjalmar Bergman. Den senare en stu-

>>

die av Bergmans korta debutroman *Solivro*, skriven med samma systematiska intresse för berättelsens allra minsta beståndsdelar, som skulle komma att utmärka den franske strukturalisten Gérard Genettes narrativa analyser under 1960- och 70-talen.

Under 1940-talets första år började Häggqvist arbeta som litteraturkritiker på den nystartade *Aftontidningen* samt grundade, tillsammans med konstnären Adja Yunkers, en luxuös kulturtidskrift, *Ars*, vilken dock gick i graven redan efter ett nummer. *Ars* återkommer emellertid som namn på Häggqvists strax därefter startade förlag, där han tillsammans med boktryckaren Hubert Johansson fullföljer tidskriftens idé genom att ge ut diverse kombinationer av samlingar med litografier och konstnärliga, nummerade utgåvor av litterära verk.

Förlagets *Ars* enda succé förefaller ha bestått i Häggqvists översättning av dansken Jens August Schades skandalroman *Människor möts och ljud musik uppstår i hjärtat*, vars försäljningsframgång

– enligt Häggqvist – huvudsakligen berodde på Kar de Mummas avmäta sammanfattning av bokens innehåll i ett kåseri i *Svenska Dagbladet*: ”Mera kärlek än alla julens andra böcker tillsammans innehåller Jens August Schades bok ’Människor möts och ljud musik uppstår i hjärtat’. Detta icke sagt som beröm”.

Mer omedelbar succé gjorde däremot den diskussionsklubb, Klubb 44, som Häggqvist grundade 1944. Ett av dess första arrangemang är en debatt över en frågeställning som under det fortsatta 1900-talet skulle visa en märklig överlevnadsförmåga och återkomma som underlag för koleriska diskussioner minst en gång per decennium under det fortsatta seklet: ”Kritik av litteraturkritiken”.

Att Häggqvist till Klubb 44:s verksamhet, som pågick fram till 1946, lyckades knyta de flesta dåtida celebriteterna i den svenska litteraturens värld, hindrade inte att han kände sig nödgad att skapa en stabil bas för sina inkomster – han hade ju trots allt fru och två barn att försörja. Därför började han arbeta som gymnasielärare. Läraryrket, huvudsakligen utövat på Schartaus gymnasium på Söder i Stockholm, kom att bli hans kanske viktigaste – eller i alla fall mest stabila – födkrok fram till pensioneringen.

Till den inkomstkällan bör dock läggas de bokhonorar somorde ha blivit allt större ju mindre nogräknad Häggqvist blev med de översatta ver-

kens kulturella anseende. Hur som helst tillät extrainkomsterna från hans många översättningar, kulturartiklar, radioprogram samt rese- och restaurangguider i bokform honom att ägna sig åt en, för den genomsnittlige gymnasielektorn, anmärkningsvärt vidlyftig livsföring med stora mängder resor och restaurangbesök.

Strax före debatten om litteraturkritiken i slutet av november 1944 gav Häggqvist ut ett litet häfte med titeln *Klubb 44*. Bland bidragsgivarna märks – liksom i *Ars* enda nummer – några av den tidens starkast lysande litterära stjärnor: Harry Martinson, Werner Aspenström, Erik Lindgren, Artur Lundkvist, Maria Wine, Jan Fridegårdsamt den då blott 26-årige Ingmar Bergman. I förordet försöker redaktör Häggqvist att arbeta upp en för den tidiga modernismen typisk retorik:

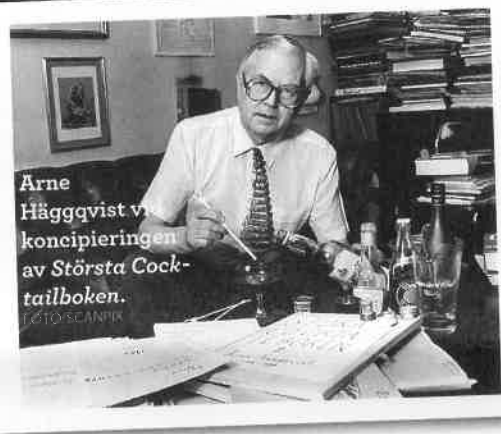
Klubb 44 som är en principiellt aggressiv institution och mycket hellre tilltalar sin publik med spydigheter än med artigheter skall heller inte smickra dig. (...) Om Du tror

att Du genom att bli medlem eller bevista de offentliga debatterna bara i någon liten mån kan bidra till att försämra ditt och föreningens medborgerliga anseende för oförvitlighet, så underlåt inte att dra Ditt strå till stacken!

Klubb 44:s redaktör visar sig dock inte vara vare sig mer ouppfostrad eller mer amoralisk än att han i förordet noggrant avtackar ”Steinviks Förlag och dess chef Gösta Sjöberg som varit dumdristig nog att både gratistrycka och gratisutdela en stor mängd av denna skandalösa publikation”.

Under åren från krigsslutet och fram till 1950 företar Häggqvist ett flertal resor till Frankrike och Spanien; han översätter Jean-Paul Sartres *Existentialismen är en humanism*, går i Paris på bordell tillsammans med Knut Ståhlberg samt lär känna Jacques Prévert, vars diktsamling *Paroles* han sedan översätter. De spanskkunskaper som han har förvärvat på resande fot förvaltar han på sitt typiska sätt: genom att erbjuda sig att arbeta som lärare i spanska på ett språkinstitut i syfte att därmed lära sig språkets grammatik från grunden. Vilket uppenbarligen skolans rektor uppfattar som ett fullgott skäl att anställa Häggqvist.

I början av 1950-talet ger han på sitt eget förlag *Ars* ut de två essäsamlingarna *Obehagliga författare* (1953) och *Blandat sällskap* (1954). I förör-

Utan kopplingar till den radikala vänster som vid den här tiden var på väg att formeras blev det naturligt att Häggqvist orienterade sig i vad man med en senare populär terminologi skulle kunna beskriva som en libertariansk riktning.

det till den förra slår Häggqvist fast ett antal tidsty-
piska axiom, till exempel att det råder ett samband
mellan sanning, äkthet, amoralism och obehag:
”Nu är den äkta litteraturen (...) oftast kvalifice-
rat obehaglig, så tillvida att inte bara persongalle-
riet och motiven utan även författaren själv fram-
träder i den nyansernas förening som inte inbju-
der till moralisk entusiasm. Den moderna littera-
turen är på ett sätt sannare än den äldre, därför att
den är obehaglig.”

Bland de författare som lyckas uppfylla de ef-
forderliga kriterierna på obehag märks Antoine
Artaud, Louis-Ferdinand Céline, Jean Genet, Hen-
ry Miller och Camilio José Cela. Där finns bara två
nordbor: Jens Christian Schade och Aksel Sande-
mose. I merparten av sina författarporträtt fokuserar Häggqvist på hur författarna bryter mot nor-
merande konventioner och avviker från traditio-
nella värdesystem. Inte sällan låter sig detta kombi-
neras med ett slags amoralisk vitalism, bortom
gott och ont. Om Henry Miller heter det att han fö-
reställer sig ”hur världens nationaliteter i en ideal
framtid kommer att glida omkring över jordytan i
evig promiskuitet, fjärran från alla gräns och klan-
bildningar”. Jacques Prévert’s poetiska begåvning
sågs ligga i att han ”gör vad som faller honom in och
spontant gör vad han känner, obekymrad om alla
formella regler”. Och hos Genet påstås det mest
beundransvärda vara ”den eggande vitala jordisk-
heten”. I enlighet med detta uppehåller sig Hägg-
qvist gärna vid författarnas mindre sociala sidor
och deras allt annat än typiskt borgerliga egenska-
per. I Genets fall naturligtvis dennes kardinaldyg-
der: ”stölden (och i förlängning mordet), pede-
rastin och förräderiet”.

Författarna beskrivs gärna som undantagsmän-
niskor. Om den belgiske dramatikern Michel de
Ghelderode heter det:

Med sina intensiva blå ögon, sin bleka hy och
en stämma som ständigt hotas av en svår ast-
mas kvävningss attacker inger han ett visst med-
lidande men ännu mer vördnad.

Och om den franske skriftställaren Paul Léau-
taud:

Till den yttre legenden hörde att han levde ett
spartanskt ungarliv med en daglig konsum-
tion av fyra potatisar. Kvinnor uttalade han sig
sakkunnigt men en smula ovänligt om (’Den
som inte förstår att man kan strypa en kvinna
förstår inte kvinnorna’) men är så förtjust i djur
att han 1914 höll 38 katter, 22 hundar, en get och
en gås (uppkallad efter en känd dam ur demi-
monden). Vid de officiella festborden är han ett
fruktat *enfant terrible*; om någon ger värden en
konventionell komplimang, händer det att Lé-
autaud ingriper och påpekar att maten dock är
ganska dålig.

Blandat sällskap rymmer flera författarporträtt
(bland annat en essä där den forne stilforskaren
praktiserar sina akademiska lärdomar på Jan Fri-
degårds *Lars Hård*) såväl som en rad intervjuer (till
exempel den ovan nämnda med Picasso), men ock-

så ett antal mer essäistiskt inriktade alster, till ex-
empel ett flertal texter som diskuterar litterära
förfalskningar och kurragömmalekar – inte minst
med utgångspunkt i mer eller mindre kända pseu-
donymer. I sina betraktelser över samtidens kultur
noterar man generellt set en godtroget positiv in-
ställning till de allra senaste kulturyttringarna och
estetiska modena. Kritiker av den moderna kon-
sten och litteraturen avfärdas genomgående som
okunniga och trångsynta. Ibland stöter dock Hägg-
qvists grundmurade bejakelse av nydanande stil-
arter på patrull – som i hans samtal med den fran-
ske bildkonstnären Alfred Manessier om abstrakt
och figurativ konst. På Manessiers påpekande om
att han erfar starkare känslor inför en avbildning
av Kristus på korset än inför en triangel, replikerar
Häggqvist förvånad: ”Känner ni ingen beund-
ran för Kandinskys eller Mondrians konst.” Varpå
Manessier svarar:

Jo visst gör jag det. Men, ser Ni, deras situation
var ju någonting helt annat än de moderna ab-
straktmålarnas. För Kandinsky och Mondrian
innebar det något nytt att gå framåt i abstrakt
riktning. För dem var det ett *äventyr*, ty de vis-
ste inte vart de skulle komma. Med våra unga är
det en annan sak. De *vet* redan, var det hela kom-
mer att sluta: i triangeln, i cirkeln och kvadra-
ten. För dem är det inget äventyr. Och jag miss-
tror alla målare som *vet*. Jag vet aldrig någonting
på förhand om min utveckling. Och är inte det-
ta mer naturligt?

Varpå Manessiers fru kärnfullt konkluderar:
”Alla abstrakta målare ju likadant” – för att strax
därpå markera att den svenske triangelbeundra-
rens frågvishet har nått vägs ände: ”Får det inte
vara lite jordgubbssylt till brödet?”

E nligt sina memoarer fick Häggqvist tröst
brevledes, efter den uppslitande skilsmäs-
san i mitten av 1950-talet från hans andra
hustru, av ingen mindre än Henry Miller, som själv
skilt sig tre gånger – och separerat fem. Kanske en
smula inspirerad av just Miller vidtar nu för Hägg-
qvists del en promiskuös ungarperiod. Som ett
första steg inreder han gillestugan i souterräng-
huset i Gubbängen som en ”nattklubb”.

1956 får den av Häggqvist översatta och i Sveri-
ge introducerade spanske poeten Juan Ramón Ji-
ménez Nobelpriset, vilket leder till ytterligare Ji-
ménez-översättningar under de kommande åren.
1959 träffar han Hemingway i Pamplona; och in-
leder samma år en kärleksrelation med en blott
17-årig kvinna. Själv är han då 48 år. Tillsammans
med henne beger han sig sommaren 1960 ut på en
ny resa i Europa för *Aftonbladets* och Sveriges Ra-
dios räkning.

Överlag tycks umgänget med den drygt tretti-
åriga yngre flickvännen ha inneburit en förnygrings-
process för Häggqvists del. Stundtals får man när-
mast intryck av regrediering, låt vara att man in-
te kan bortse från att det lekfulla och ansvarslösa
i hans beteende också frigör en del kreativ energi.

För att dryga ut kassan till Europaresan 1960
författar han till exempel under våren 1960 egna >>

För att dryga ut
reskassan förfat-
tar Häggqvist
egna dikter som
han säljer till
Sydsvenskan
under förevänd-
ning att de är
översättningar
av den av Hägg-
qvist själv påhit-
tade kubanske
diktaren Juan
Vicente Lirio,
'Fidel Castros
hovpoet'.

dikter som han säljer till *Sydsvenskan* under förvändning att de är översättningar av den av Häggqvist själv påhittade kubanske diktaren Juan Vicente Lirio, "Fidel Castros hovpoet".

Under en vistelse i Italien skriver han också ihop en intervju med Lirio, som sägs för tillfället befinna sig i Italien för att "nyorientera sig" och "befria sig från hemmamiljöns propagandastämning". Tillsammans med en av Lirios nyskrivna dikter ur samlingen *Sånger från Toscana*, publicerades intervjun efter hemkomsten i *Aftonbladet*, beledsagad av ett stort foto av Lirio, i själva verket föreställande Häggqvist själv – poserande i sombrero och löskägg i bostaden i Gubbängen.

Under sextiotalets första år fortsätter Häggqvist att översätta, inte minst spanskspråkig lyrik, om än av mer substantiellt slag än dikterna av Lirio. Han översätter i samma veva Salvador Dalís självbiografi, ger ut ett vackert och i minimal upplaga tryckt litet "ocensurerat" reselexikon samt den betydligt mer kommersiellt avsedda turishandboken *Stockholm à la carte* (1962; samt senare reviderade upplagor). Den sistnämnda är på ytan en guide över Stockholms restauranger, men personligt skriven med sinne för lika tidsypiska som komiska detaljer. Detta gör att boken tecknar en anmärkningsvärt levande och temperamentsfull bild av det tidiga 1960-talets Stockholm.

I kapitlet "Att ha roligt i Stockholm" ger författaren en pregnant sammanfattning av nattlivet i det dåtida Stockholm: "Staden värnar så ömsint om stadsbornas nattsömn att vi faktiskt inte med bibehållet allvar kan tala om 'nattliv' i Stockholm."

Just detta med renlevnadsfilosofi är ingenting som tycks ha appellerat till Häggqvist. Till exempel synes han ha hyst ett grundmurat förakt för hälsokost- och sundhetsfanatism. Från den vegetariska restaurangen Gröna linjen på Mäster Samuelsgatan ger han följande interiör: "I denna storvulna miljö stapplade gamla utmättrade män omkring i sällskap med mera normala damer kring ett stort bord med många grönsaksrätter av ett visst koloristiskt värde. I vestibulen expo med vegetarisk tandkräm, öljäst etc. En atmosfär av trosfanatism. Obehaglig lukt. Hit går ibland Katie Rolfen, skådespelaren Per Oscarsson samt ofta indier – och mannekänger."

Just de olika etablissemangens sammansättningar av män och kvinnor är annars något som ägnas förhållandevis stort utrymme i restaurangpresentationerna, vilka stundtals framstår som små sedesskildringar i mikroformat. Om Bäcka-hästen får vi veta att "en som sitter här ofta är teaterchefen Calle Flygare, nästan alltid tillsammans med sin mamma. Frekvensen av söta flickor på Bäcka-hästen är påfallande. Därför ses här också ofta vitala unga män. De har aldrig med sig sina mammor." Om konditoriet Lingströms på Kungsgatan sägs det att det "frekventeras särskilt av exotiska utlänningar med sammetsy, skymningsögon och pyjamasröst samt av unga svenska flickor".

Och inför ett restaurangnamn som De svarta fåren kan Häggqvist naturligtvis inte avhålla sig från att rulla in bollen i det öppna målet: "Här intas lunch av ett tiotal herrar från Högsta domsto-

len, av personal från slottet, från Elektro-Lux m fl stabila företag. Något som onekligen ger ställets namn en pikant nyans."

På det privata planet tar Häggqvists relation med den 30 år yngre kvinnan förvisso slut redan 1962. Detta efter att flickvännen "lät sin väninna Eva, pigg och högerotisk, följa med oss på en Spanienresa". Med ett inte helt oväntat resultat.

Ett antal resor i östblocket vid samma tid tycks innebära att den politiska radikalism som fungerade som ideologiskt fundament för Häggqvists estetiska kulturradikalism slutligen vittrar sönder och han blir efter detta, enligt sonen Cyril Hellman, närmast "kommunisthatare. Han ursäktade sig skamset med att han faktiskt en gång i början av 1940-talet hade röstat på SKP, dels för att han inte visste bättre, dels för hans umgänge - Ferlin, Dagerman, Fridegård och de andra - gjorde det, dels för att det i ett Europa som hade härjats av fascisterna och nazisterna, var lätt att ta parti för högerextremisternas motståndare". Erfarenheterna från östblocket får honom emellertid att inse att "frihet är det bästa ting", vilket i sin tur inspirerar honom till beslutet i mitten av 1960-talet att "njuta av tillvaron - konsten, litteraturen och kvinnorna - och leva livet lite mer lekfullt än förr".

Utan kopplingar till den radikala vänster som vid den här tiden var på väg att formeras och med ännu mindre intresse för den föga tidsenliga form av kulturkonserveratism som också fanns representerad, blev det naturligt att Häggqvist orienterade sig i vad man med en senare populär terminologi skulle kunna beskriva som en libertariansk riktning. I mitten av 1960-talet hakar han på det som han i förordet till sin antologi med kvalitativa erotiska texter ur världslitteraturen, *Eroticon*, benämner som "den pornografiska våren 1965".

Som ungkarl kom Häggqvist att allt starkare identifiera sig med den för samtiden typiska playboykulturen. De pengar han tjänar på den erotiska litteraturen investerar han exempelvis i en röd skinnssoffa i "nattklubben" samt en "exklusiv rund säng" som han lät sig fotograferas i, med naken överkropp och en cigarett dinglande från munpipan.

Intervjuer gör Häggqvist stor sak av just de kuriösa inredningsdetaljerna i sitt sovrum. En transistorradio i form av en whiskyflaska av märket Ballentine omnämns ofta – för att nu inte tala om det stora antal föremål som den excentriska lektorn tycks ha uppfattat som kongeniala med hans James Bond-stil i övrigt:

Arnes hemliga visselpipa med texten "IF YOU WANT ME WHISTLE"; "Dr Häggqvists hemliga bärbara bar, dvs 'små tuber i reservoarpenformat med whisky, gin och likör, som jag alltid kunde ha i kavajfickan och bjuda på"; "Dr Häggqvists hemliga vapen, en laddningsbar miniatyrpistol som manschettknapp, lämplig att påkalla kypares eller bartenders uppmärksamhet med."

Häggqvists förkärlek för unga damer börjar under andra halvan av 1960-talet ta sig alltmer bisarra uttryck. Till exempel inleder han 1965, 54 år

Henry Miller.

Enligt sina memoarer fick Häggqvist tröst, brevledes, efter den uppslitande skilsmässan i mitten av 1950-talet från hans andra hustru, av ingen mindre än Henry Miller, som själv skilt sig tre gånger – och separerat fem.

gammal, en relation med en blott 15-årig flicka som han fortsätter att ha ett förhållande med under de närmaste två åren och som även följer med honom hem till Salvador Dalí. Själv kommenterar han relationen till den fyrtio år yngre älskarinnan på följande sätt: "Min aptit på unga flickor torde egentligen ha varit ett utslag av min egen aptit på livet – en nyfikenhet och förväntan mycket lik deras egen."

Att han 1967 ger ut en handbok i förförelsekonst, *Konsten att bli förförd. Praktisk handbok för män*, tycks följdriktigt. På ett vetenskapsparodiskt sätt behandlas där förförelsekonsten i relation till de flesta variabler som man kan tänka sig: årstider, geografiska delar i och utanför Sverige, musik, kläder, heminredning och så vidare.

När det gäller optimala platser att finna lämpliga objekt att förföra bör man, enligt författaren, undvika dansrestauranger och istället styra kosan till "Moderna museet (...) och Dramatens foajé under mellanakterna". Man kan misstänka att han i det fallet baserar sig mer på egna privata erfarenheter än på mer generaliserbara studier. Det är också fallet med hans synpunkter på hur man i förförelsesammanhang kan kombinera erotik med estetik: "Många kulturknutar är bra älskare, och via sängen kan många annars ganska obildade kvinnor bli matade med lite kultur enligt receptet: en matsked erotik... så en matsked kultur, en matsked till... en tesked till..."

Ifråga om årstider är det, föga förvånande, våren som påstås vara den tid då kvinnor är som enklast att förföra: "våren – denna årstid då livet vaknar på nytt, då kvinnan klär sig i nya, tunna (obs tunna) kjolar och blusar och i små bikinitrosor som de därtill ofta för säkerhets skull sytt om, så att de är öppna framtill". Den erotiskt aktive mannen, bör "när vårsolen tittar fram (...) möta flickornas djärvhet med spontana initiativ, antasta dem, jaga dem, förfölja dem upp i bussar och spårvagnar med dåraktig oförvägenhet". Överhuvudtaget är framfusighet inget som man bör undvika, enligt Häggqvist: "Som huvudregel gäller att en chevaleresk man klär av kvinnan utan att be om lov. Att begära att flickan ska säga 'ja', vore ju att beröva henne rätten att efteråt påstå att hon blivit förförd." Av hans "konversationslexikon" med tips om vilka repliker som är användbara vid förförelse kan noteras följande till den kvinna som initialt säger nej: "Ingen får veta något"; "Låtsas som du drömde, när vi gör det."

Dock ger författaren det chevalereska rådet att vara försiktig med att visa porrfilm för den kvinna som man bjuder hem på middag:

Vid grupperotik torde porrfilm vara en vanlig punkt på programmet. Men vid enskild samvaro med en enda flicka kan det i vissa fall vara lämpligt att visa den sortens film, i andra fall icke. De flesta damer över 25 uppskattar porr (även om de inte vill erkänna det), men många flickor blir avkylda av sånt. Stundom är en bra Kalle Anka-film att föredra." Inte heller bör man omedelbart ta "fram några pornografiska böcker – det är inte god stil. Lägg istället på en platta inne i sov-

rummet (där du bör ha din bästa grammofon). När det så kommer till sovrummet, måste det vara "toppatraktivt. Där måste finnas förutom grammofon, konstverk och kanske någon ploy-skylt ('Snacka inte om blommor och bin – gör nåt istället') en alldeles extra tilldragande stor säng, vällustigt skön med ett överdrag (helst av smekande mjuk filt) i en klar färg.

Imitten av 1970-talet säger Häggqvist upp sig från Schartaus gymnasium:

Vad jag som svensklärare led av var den häpnadsväckande okunnighet om litteratur som de [eleverna] visade och den självgodhet med vilken de oftast accepterade denna sin okunnighet. (---) Våren 1974 hade jag nått det stadium då jag – i likhet med t ex Sven Stolpe – betraktade Sveriges skolväsende som havererat.

Däriigenom hinner han resa mer, och under 1970-talet fortsätter resandet med ökad intensitet: Indien, Bangkok, Singapore, Bali, Hongkong, Taiwan, Japan, Haiti, Mexiko, Jamaica och så vidare. Han tar med sonen Cyril och sonsonen Calle på bildningsresor runtom i Europa samt till USA och Västindien. I New York beviljas de audiens hos Andy Warhol 1981.

Decenniet avslutas publicistiskt med boken *Kravatten som lust och last* (1978) – ett bitvis ambitiöst kulturhistoriskt verk, som i likhet med böckerna om konstköp ytterst sett emanerat ur Häggqvists samlarvurm, där just hans slips-, bok- och konstsamling var imponerande. I likhet med *Stockholm à la carte* och *Konsten att bli förförd*, äger *Kravatten som lust och last* sitt främsta värde som tidsdokument. Man inser att 1970-talet var ett decennium då traditioner i första hand var till för att utmanas och brytas; och att ingen utmaning av "etablissemanger" var för bisarr för att inte någon affärsidkare skulle försöka slå mynt av den.

Med tanke på Häggqvists ovan diskuterade intresse för lustiga möjanger är det inget att förvånas över att han i kravattboken till exempel rekommenderar en slips för surströmmingsfester, med påmålade "fiskar och en flicka med klädnyppa för nybörjare inom detta gastronomiska gebit". Vid sidan av slipsar i plexiglas, aluminium och trä, riktas uppmärksamhet även mot den "innovation" av slipsindustrin som lanserades i Sverige under namnet "slops": ett tygstycke som av bildmaterialet att döma löpte risken att förväxlas med en haklapp, men som producerades i flera olika former i slutet av 1970-talet av Atelier Cornelia, till exempel i form av olika sorters pilar, inte sällan med psykedeliska mönster. Slopsen tillverkades i bomull och var enkel att fästa i skjortans översta knapphål. Vilket san- >>

När det gäller optimala platser att finna lämpliga objekt att förföra bör man, enligt författaren, undvika dansrestauranger och istället styra kosan till 'Moderna museet (...) och Dramatens foajé under mellanakterna'.

nolikt var en bidragande orsak till att den aldrig fick något egentligt genomslag.

I övrigt ägnas ett längre kapitel åt "kravattens sexologi". Slipsens roll som manlig könssymbol diskuteras naturligtvis. Och ett längre avsnitt ägnas åt "porrslipsar", trots att dessa är "ganska ovanliga". Även om han finner det "mer än tänkbart att (...) uppenbart pornografiska slipsmotiv har en viss upphetsande verkan på betraktaren", vill han ändå framhålla att "eftersom porrmotivet i detta fall framträder helt utanför ett större sammanhang måste verkan bli (...) brutal eller till och med rå".

Annars noteras en viss dysterhet ifråga om slipsens framtid. I ungdomskulturen tycks slipsen vara satt på undantag: "Att demonstrera till förmån för fattiga u-länder och Vietnam i estetiskt raffinerad slips har inte fallit sig naturligt, och givetvis måste man medge att de arga ungdomarna på denna punkt handlar stilriktigt." Dock avslutas boken med en vision av att – trots den tydliga trenden att slipsen försvinner från arbetsplatser – "intresset för vackra och originella kravatter vid festlig samvaro (...) avsevärt [kommer att] öka, ungefär i den takt som den stora allmänhetens förståelse för modern konst kan väntas gå framåt".

Vad det ena har med det andra att göra kan synas oklart, mer än att samma grundinställning som var styrande för den moderna konstens utveckling kan tyckas ha motiverat även brytningen med den klassiska klädstilen och dess regelverk. Den som hälsar plexiglasslipsar, surströmmingsslipsar och porrslipsar med glädje, är knappast rätt person att bjuda den kulturella nivelleringen motstånd. Arne Häggqvist karakteriserar sig i bokens avslutning som kulturoptimist, vilket är ett begrepp som ter sig passande både i detta sammanhang och för hans livshistoria i stort – den livshistoria som på det litterära planet avslutas med hans största försäljningssuccé: *Största cocktailboken*.

Och då har vi – trots att även *cocktailboken* rymmer en rad lärda, kulturhistoriska utvikinngar vid sidan av alla (3 000!) drinkrecept – onekligen rört oss en bra bit bort från Häggqvists första publicistiska försök: uppsatserna om Hjalmar Bergman, Per Daniel Amadeus Aterbom, August Strindberg och Nils Ferlin. Som Kristoffer Leandoer påpekar i *Svenskt översättarlexikon* är Häggqvists livskurva på många sätt kongenial med det svenska samhällets utveckling. Efter andra världskriget öppnas Sverige upp mot omvärlden. Häggqvist inte bara exemplifierar detta utan driver också på denna utveckling genom sin imponerande översättargärning (där man vid sidan av de hittills nämnda författarna också kan peka på översättningar av Colette, Dumas, Étienne de La Boétie, Julien Gracq, Franz Hellens och Henri

Michaux), vilken efterhand också kom att inbegripa översättningar av turkiska, rumänska och egyptiska diktare, låt vara att han då tog hjälp av befintliga översättningar till hans huvudspråk: spanska, franska och engelska.

Under efterkrigstiden sker på motsvarande sätt i västvärlden ett förtyligande: en utveckling bort från seriositet och traditionella bildningsideal i riktning mot banalitet och relativism. I någon mening kämpar Häggqvist i sin översättar- och introduktörgärning emot denna utveckling, samtidigt som han på det privata planet förefaller illustrera den.

Därför kanske man inte ska överbetona kontrasten mellan den tilltagande relativismen och banaliteten å ena sidan och den samtidskultur som Häggqvist vurmar för å den andra. Häggqvists konstnärliga ideal ligger i grunden rätt fast. Redan i sin självpåtagna roll som banerförare för den svenska fyrtiotalismen var det till stor del rörelsens fullföljning av 1930-talets hedonistiska och vitalistiska tendenser som Häggqvist hade fastnat för. I sin introduktionsgärning är det likaledes det amoraliska och subversiva dragen som oftast tycks styra hans estetiska känslspröt: brotten mot konventioner och samförstånd, längtan efter att bryta sig ut ur det konforma, att leva i

enlighet med en hårt driven individualism.

Detta gör givetvis Häggqvist lika oförstående gentemot 68-vänsterns kollektivistiska tänkande och propagandistiska konstsyn som han var gentemot mer traditionsbejakande kulturuppfattning.

Samtidigt meddelar Arne Häggqvists livsöde också något annat, i grunden tragiskt om det svenska 1900-talet, nämligen hur svårt det tycks vara för det svenska kultur- och samhällslivet att fånga upp en viss sorts begåvningar och låta dem komma till sin fulla rätt – odla sin excentricitet och egenart och inte falla in i den sorts moderiktiga mönster av likformighet som alltid i moden tid tycks ha tagit form i det svenska kulturlivet. Den stilistiska briljansen, den humor och den lärdom som bara bitvis har kunnat exemplifieras i den ovanstående framställningen, borde onekligen ha kunnat nå sin kulmen i andra forum än handböcker om slipsar, förelsekonster och drinkar. Å andra sidan är det naturligtvis den sant originelles privilegium att inte gå i några ledband utan agera helt självständigt.

1985 dör Arne Häggqvist. Hans sista bok blev memoarvolymen *Nästan hela sanningen*. Den avslutas med följande ord: "En flygplats kan ses som ett förstadium till döden eller en startpunkt för den allra sista resan, där flygvärdinnorna är den kosmiska ritens bleka prästinnor." Flygplatsernas sterila modernitet, snabba fortskaffningsmedel och vackra flygvärdinnor – på sitt sätt en rätt bra sammanfattning av den kosmopolitiska modernism-introduktören och hedonisten Arne Häggqvists liv. ✨

Arne Häggqvists livsöde säger något annat i grunden tragiskt om det svenska 1900-talet, nämligen hur svårt det tycks vara för det svenska kultur- och samhällslivet att fånga upp en viss sorts begåvningar och låta dem komma till sin fulla rätt.